

PATAK MÁRTA

Mindig péntek

(REGÉNYRÉSZLET)

Mikor szombaton reggeli után hazavitt a nagyanyám, azt mondta, játszhatok még egy kicsit kinn az udvaron, de ne menjek már el, délutános hét van, mindjárt indulnom kell az iskolába. Egy darabig a kerítésfal téglái közül kapargattam ki a maltert egy bottal, unalmamban mindig ezt csináltam, mintha újabb rejtekhelyet kellene keresnem a dugipénzemnek. Aztán ezt is megelégteltem, nem tudtam mit kezdeni magammal, úgyhogy bementem, az előszobában belebújtam a szobapapucsomba, fél lábon állva le is vertem egy vállfát a fogasról, persze, nem a szőnyegre esett, akkorát csattant a fém kampó a fával együtt a cementlapon, hogy visszhangzott tőle az egész ház.

Lábujjhegyen mentem végig a szőnyegen, és olyan óvatosan nyitottam be a szobába, mint amikor későn érek haza, és tudom, hogy most vagy kikapok, vagy legálább összeszidnak. Igyekeztem minél kisebb zajt ütni, minél kisebbre összezsugorodni, lesütött szemmel álltam a küszöbön, vártam, hogy valaki rám szóljon, hol voltál ennyi ideig, ilyenkor kell hazajönni, de nem szólt senki, úgyhogy egyszer csak lopva fölpillantottam, a szemem sarkából néztem őket, ahogy ülnek ott a sarokban, egy kupacban mind a hárman, anyám, nagyanyám sóhajtozik, apám meg bámul mereven maga elé.

Egyik lábamról a másikra álltam, nekibátorodva figyeltem őket, miután láttam, hogy nem törődnek velem, nem fognak összeszidni, amiért sokáig elmaradtam, firkésztem azt a különös csöndet, mert annyira más volt, mint ami vészjóslón támadt jöttömre máskor, amikor egyszerre mind elhallgattak, talán mert mérlegelték, mennyire súlyos a vétkem, végiggondolták magukban, mielőtt összeszidnának.

De most hallgattak mind a hárman, én meg egyik lábamról a másikra álltam, és lassan kezdtem sejteni, mi történt. Kérdezni akartam, de nem jött ki hang a torkomon. Mondtam volna, hogy énmiattam van, ez is énmiattam van, tudom, hogy miattam kellett meghalni a húgomnak, mert én annyira rossz vagyok, az iskolában, a templomban, mindenhol csak a rosszaságon jár az eszem, de most nem kérdeztek, így nem is fogadkozhattam, hogy többet nem leszek rossz, csak bocsássanak meg.

Nem szóltak, csak sóhajtoztak, mint amikor festés után a nehéz szekrényeket tologatták a helyükre, apám is, mélyen, hosszan, és közben mereven nézett rám, de nem vett észre, látszott rajta, hogy engem néz, de nem lát, hiába kerestem, nem tudtam elkapni a pillantását.

Sokáig tartott, mire a nagyanyám halkán megszólalt, összekulcsolt kezét tördelve mondta, Hát magához szólítja Jóiisten a kis ártatlant! Anyámból erre kitört a zokogás, apám fölkapta a fejét, oldalról vetett egy goromba pillantást az anyjára, de nem szólt rá, pedig mondhatta volna neki, hallgasson, édesanyám, minek ez ide most, de nem mondott semmit, csak bámult felém kifejezéstelen tekintettel, ám akkor hirtelen észrevett, elhatolt a tudatáig, hogy ott állok, és ettől mintha megkönnyebbült volna, fölállt, elindult felém, és én akkor már láttam, hogy nem kapok ki, nem szidnak össze, apám nem olyan arccal közeledik, mint aki szidni készül.

Megkönnyebbülést kellett volna éreznem, hogy nincs itthon a húgom, de valahogy mégsem éreztem, még akkor sem, amikor anyámék később szóltanul ültek az ebédnél. Ide-oda pillogtam, hátha elkapom valamelyiküknek a pillantását, apámét, mondjuk, és rájön, hogy a tegnapi csokoládémat elfelejtette, még mindig a táskájában lapul, és ott is marad, ha nem figyelmeztetem. De nem sikerült a szemébe nézennem, mintha mindketten kerülték volna a pillantásomat. Anyám is a fejem fölé nézett, amikor kérdezte, kérek-e a levesből, a gyorsan összeütött rántott levesből, de én a bableves maradékát választottam, azt is megmelegítette, én persze abból kértem, mert a köményes rántott levest nem szerettem. Mákos tészta is maradt, úgyhogy a rakott krumpliból sem kellett utána ennem.

Nem tudtam elégtételt érezni, amiért az éjjel a húgom nélkül tértek haza a kórházból, és én arra toppanok be, hogy olyan kihalt a ház, mintha senki se lenne odabent, nem hallom a halk motozást, sem a szuszogást, mert a húgom állandóan izgett-mozgott, folyton kiszűrődött valami nesz a szobájukból, valami mindig történt körülötte, ha aludt is, mert olyankor meg hangosan szuszogott, mint valami öreg állatka.

Amint beléptem az ajtón, valami megmagyarázhatatlan érzés suhant át bennem egy pillanatra, aztán rögtön el is múlt, csak jóval később köszönt vissza az emléke, amikor átfutott rajtam az a kósza gondolat, és hidegvérrel, megrendülésnek, szánaalomnak vagy keserűségnek a leghalványabb nyoma nélkül megállapítottam magamban, hogy a húgomat nem hozták haza, mert meghalt, de nem lett könnyebb a szívem tőle.

Ebéd után összepakoltam a táskámat, hogy indulok, el akartam köszönni, nagyanyám már bent ül a szobában a széken, mintha időtlen idők óta ott ülne, pedig előttem nem sokkal előtte mehetett be, nézem, két kézzel fogja a fejét, ide-oda imbolyog a törzse, hangtalanul motyog, Szűzanyám, ne hagyj el! Szűzanyám, ne hagyj el!, én meg kis híján elnevetem magam, olyan mulatságos volt a látvány, mintha valaki dróton rángatná felülről, vagy mintha nem tartozna hozzá a felsőteste, és egyre csak sápítózott, Szűzanyám, ne hagyj el!, Szűzanyám, ne hagyj el!, én meg erre gépiesen darálni kezdtem magamban az imát, *Most segíts meg Mária, ó, irgalmas szűzanya. Keservét a búnak bajnak eloszlatni van hatalmad. Hol már ember nem segíthet, a te erőd nem törik meg. Légy oltalmunk és kegyelmünk, ó egyetlen segedelmünk.*

Fújtam magamban egymás után az imádságokat, amiket tőle tanultam, mintha tehetetlenségemben kapaszkodót keresnék valamihez, amit nem igazán értek, tétlen szemlélője vagyok csupán a történeteknek abban a néhány percben, amíg elköszönök, *Én lefekszek én ágyamba, testi-lelki koporsómba. Három angyal őriz engem, az egyik vigyáz, a másik vigyáz, a harmadik várja a bűnös lelkemet. Krisztus urunk hét csepp vére elcsöppent, az angyalok fölszedték, arany pohárba beletették. Krisztus urunk azt mondta, aki ezt a kis imádságot elmondja, hét halálos bűne megbocsájtatik, ámen.*

Hét halálos bűne megbocsájtatik, ámen. Még nem is halt meg a húgom, de a nagyanyám már elsiratta, már sopánkodott, mint a fehérben gyászoló asszonyok anyai nagymamámék egyik szomszéd falujából, már előre-hátra járt a felsőtete, jajveszékelt, hogy miért büntetett meg bennünket ennyire az isten. Anyám meg nem tudott szólni, csak ült a széken, kezét tördelte az ölében, és lassan szivárogni kezdtek a könnyei.

Apám nem szólt rá, hogy édesanyám, ne mondjon ilyet, még él az a kislány, mi- nek temeti el, hátha meggyógyul, már ott van a kórházban, talán meg tudják menteni, igaz, agyhártyagyulladásra kapott, de már van arra gyógyszer, nem úgy vagyunk, mint a háború alatt, amikor semmi se volt, hullottak az emberek, mint a répa.

Apámnak ökölbe szorult a keze, nagyon nehezen viselte, amikor anyám is rá- kezdte. Gyere!, intett nekem, és kivonszolt a szobából. Talán eszébe jutott a csokoládém, erre gondoltam hirtelen, és felderült az arcom.

Apám megfogta a kezemet, jó erősen, úgy szorította, mintha belém kapaszkodna, vagy mintha azzal a szorítással akarná értésemre adni, hogy most valami fontos következik. Ahogy rám nézett, abban a komoly pillantásban benne volt, hogy most föl se szisszenhetek. Nem is szisszentem, meg se mukkantam, komolyan néztem én is apámra, mert nem bizonytalanított el, hanem szorította a kezemet, kikapta a kezemből az iskolatáskámat, letette az előszobafalra, és a táskájához vezetett, belekörtört, kihúzott egy tábla piros papíros málnás csokoládét, és szabadkozva nyújtotta át, hogy csak ilyet kapott.

Néztem apámra, hálálkodva, ő is rám. Megeheted!, szólalt meg, furcsa, ércesnek induló, a végére mégis megbicsakló hangon, és utána köszörülnie kellett a torkát, mint aki ha tovább akar beszélni, muszáj megköszörülnie, különben nem jön ki más hang belőle, csak az a rekedtes, artikulátlán, varjúkárogásra emlékeztető herregés.

Nem is mondott mást, nézett rám, talán nem is látott, gondolatban egész máshol járt, én meg hol apámat, hol meg a piros málnaszemekkel telerajzolt csokoládét néztem, melyen az állt, hogy *Málnakrémmel töltött étcsokoládé*, és közben lázasan zakatolt az agyam, bontsam-e mindjárt föl, vagy tegyem el estére, nehogy elkéssek miatta, nem is igazán vagyok most éhes, egyáltalán nem, az összes maradék mákos tésztát megettem, a bablevest is szinte, épp egy kicsi maradt, amit a nagyanyám megevett utána, hogy ne vesszen kárba.

Úgy döntöttem, egy kockát, csak egy kockányit eszem belőle. Aztán elteszem. Majd úgy töröm, hogy a töltött rész jöjjön csak, a két sor kockát összekötő, hosszú, vékony elválasztó csokoládéréteg pont a kockánál törjön, annyival is kevesebb lesz. Nem baj, ha a kocka alján keletkező résen keresztül szivárogni kezd majd a kockából a töltelék leve, szélén szivárványosan csillog tőle a csokoládé, az sem, ha a szélén marad egy kevés belőle a törésnél, holnap majd úgyis folytatom, de az is lehet, hogy még este vacsora után is enni fogok belőle, már ha megengedik. Óvatosan kihúztam a táblát a papírból, úgy bántam vele, mint a hímes tojással. A hajtásnál szépen megkezdtem a sztaniolpapírt, vigyázva, nehogy elszakadjon, hogy vissza tudjam majd csomagolni, úgy, ahogy volt, hogy meg se látsszon rajta szinte, hogy egyszer már fölbontották.

Álltunk az előszobában, apám meg én, mintha mind a ketten arra várnánk, hogy teljen az idő, vagy történjen valami. Apám talán örült is neki, hogy lassan, akkurátusan bontogatom a csokoládét, addig se kell cselekednie, beszélnie, elmerülhet gondolataiban, miközben engem bámul, hogy mit csinálok, közben egész máshol járhat, büntetlenül, hiszen nem kell magán éreznie anyám vádoló pillantását, nekem sem kell magyarázatot adnia semmiért, mert én nem állok neki faggatózni, hogy mi történt, miért nem hoztátok haza a húgomat, miért hagyátok ott, mi lesz vele, most mi lesz velünk, legfeljebb nézek rá tágra nyitott szemmel, és szó nélkül tudomásul veszem, mint minden mást, amit eddig mondott, és nem értettem.

Aztán egyszer csak megszólalt. Egész más hangon, mint kicsivel előbb, amikor kezembe adta a csokoládét, és mondta, hogy ehetek belőle, most mintha vidáman, önfeledten csengett volna a hangja, a szokásosnál halkabban, mintha attól félne, meghallják odabent.

Snapszerozunk egyet?, ezt kérdezte, és szinte vidámnak, önfeledtnek, egyszerre határozottnak tetszett a hangja, én meg tekintetemmel a táskám felé bökttem, félelem szikrája villant a szememben, mintha már az igazolatlan hiányzás miatt kapott intőt látnám az ellenőrzőmben, erre apám egy pillanatra elbizonytalanodott, aztán legyintett, mozdulatában én nem is a lemondást láttam, hogy most már minden mindegy, az a legkevesebb, hogy én intőt kapok, hanem inkább a cinkosságot, és ettől megnyugodtam, lesz, ami lesz, én ma nem megyek iskolába.

Meglepődött, amikor előszedtem a konyhaszekrény ablak felőli fiókjából a magyar kártyát, és még le se ült, én már kérdeztem, Keverhetek?, és nyúltam egyből a pakli felé. Nem felelt, csak nyújtotta, hogy keverjek, aztán hosszan rajtam felejtette a tekintetét, amikor odatartottam neki, hogy vágja el.

Nem gondolta, hogy én már megtanultam snapszerozni. Ki tanított meg?, kérdezte, de a kérdés mellett megkönnyebbülés is volt a szemében, és én nem szabadkoztam, nem szégyelltem, hogy nem tőle, mert éreztem, hogy most inkább örül, amiért nem kell magyaráznia, rögtön kezdetünk, osztok, és mehet a játék, miután kiszedtem az alsóbb lapokat. Kevert, kiosztottam a maradék lapokat, felcsaptam az adut, és olyan diadalmasan mondtam, hogy te hívsz, mintha valami sorfordító hírt

közölnék velem, és talán akkor hatolt el a tudatomig, hogy tanítás van, és én nem mentem iskolába.

Háromszor sikerült apámat megvernem, mire anyám ránk nyitotta az ajtót. Addig tűrte, annyit engedett nekem. A negyedik leosztásnál jártunk, éppen fölvtették a lapokat. Te hívsz!, mondtam volna mindjárt, de apám megelőzött. Letette maga elé a lapjait, és már állt is fel. Hangja szigorú volt és idegen, olyan fakó és távoli, mintha falakon vagy több csukott ajtón keresztül szűrődne át hozzám többszörös tompításban, ám határozottságából mit sem veszítve. Te nyertél!, szólt vissza kifelé menet, de én nem tudtam örülni, düh, keserűség és tehetetlenség kavargott bennem felváltva. Villámló szemekkel néztem anyámra, de az ő tekintete ettől még kifejezéstelen maradt.

Kimentek, én meg ott maradtam a konyhaasztalnál, magam előtt apám lapjaival, a zöld ásszal az adu helyén, mikor én már tűkön ültem, vártam, hogy üthessek, szerettem volna becserélni, mert nálam volt az alsó és a felső, reménykedtem, hogy az első húzásnál hozzám kerül a király is, és akkor lehetne negyvenem, akár snapszert is mondhatnék. Ilyen még sose fordult elő velem. Alig vártam, hogy kezdődjön végre ez a parti, mert most talán lehet. Erre jött be anyám, a legrosszabbkor szakította félbe a játékot, amikor még nem dőlt el semmi, még minden lehetett volna.

Kimennek, ülök leforrázva, még reménykedem, hátha visszajön apám, és lejátszszuk ezt a partit, elmegyünk tizenkettőig, ahogy megbeszéltük, piszkálgatom a legyezőben szétnyitott kártyalapok sarkával a paklit, óvatosan próbálok felpöckölni a legfelső lapot, hogy meglessem, mi az, hátha a király, de csalni azért nem szeretnék. Mintha nem tudnám, hogy eleve reménytelen a várakozás, de honnan tudhatnám, hogy anyám tehetetlenségében apámnak esik, hogy képes leállni velem kártyázni, mikor iskolában lenne a helyem, de még nem szólal meg, csak néz, nyöszörgésszerű hangot hallat, mielőtt kimondhatná, panaszos csuklásba fullad minden szava. Ott a konyhaajtóban még nem vádol a tekintete, még nem kezdődik el a szemrehányás, csak bent a szobában esik majd neki apámnak, ahol én már nem láthatom, képzeletben sem követem őket, ott nekem megáll az idő, igaz, most nem is gondolok semmi másra, csak arra a zöld királyra, meg hogy ezt a partit én még megnyerhetném. Meg se fordul a fejemben, hogy gondolatban kövessem apámat, ha fülelnék, talán még a vádak is hallanám, és magamra is venném, mindennek én vagyok az oka, de én csak a zöld királyra gondolok, addig piszkálgatom a szélső lapom sarkával, amíg végre elcsúszik, éppen annyira, hogy a másik oldalról alá tudok nyúlni, csak annyira emeljem meg, hogy alálássak. Akkorát dobban a szívem, hogy szinte magam is hallom, azt se tudom, hová legyek örömben, mintha nem is nekem mondta volna apám az imént, hogy te nyertél, föl se merül bennem, hogy nem jön vissza, hiszen mielőtt felállt, leborította a lapjait, ha nem akarja folytatni a játékot, akkor fölcsapja színével, nem takargatja előttem, a Te nyertél! vonatkozhat az előző körre is akár, úgyis visszajön, amint lehet, csak anyámnak nem szabad észrevennie.

Egykedvűen ültem a helyemen, vártam, magam sem tudom, mire, de a zöld király egyre reménytelenebbül messzire került tőlem. Szórakozottan igazgattam a paklit a szélső kártyám sarkával, innen is, onnan is toltam egyet rajta, hogy pontosan illeszkedjen vissza a helyére, ne lógjon félre, nehogy ordítson róla, hogy meglessem. Meg se fordult a fejemben, hogy a zöld király ott legfelül olyan látszatot is keltethet, mintha kicseréltem volna. Lett volna rá időm. Nem kezdtem el gondolkodni, mi lesz, ha apám azt hiszi majd, hogy megkerestem a pakliban a zöld királyt, és azt tettem felülre, hogy meglegyen a negyvenem. Eszembe se jutott, hogy gyanús lehet, ennyi időre elmegy, és mire visszajön, a zöld király felülre kerül, ráadásul a zöld alsó is a kezemben van, amivel az ászt kicserélhetem. Bőven belefért volna az időmbe, hogy mind a kettőt megkeressem, és üljek tovább a helyemen, mintha mi sem történt volna.

Nem tudom, meddig reménykedtem. Egyszerűen nem akartam tudomásul venni, hogy apám cserbenhagyott. Egy idő után fájt már az ülés, fészkelődni kezdtem a helyemen, legszívesebben fölálltam volna, de nem mertem, mintha attól félnék, hogy megtörik a varázs, mintha az lenne a feltétele, hogy várok rá türelmesen, ha elég kitartó vagyok, előbb-utóbb visszajön, és folytatjuk, ahol abbahagytuk, az első ütés az enyém, felhúzom a zöld királyt, kicserélem az ászt, és bemondom a negyvenet. Nem is, mindjárt a snapszert.

Lábammal kalimpáltam a széles ülőkéjű konyhai hokedlin, pont elfért, ahogy lógáztam, a lábtartó meg az ülőke között éppen volt annyi hely, hogy ide-oda járasam, mert azon az oldalán ültem, ahol alacsonyabban van a lábtartó.

Anyám mindig rám szól, hogy ne kalimpáljak az asztalnál, de most büntetlenül tehettem. Egy idő után félhangosan önkéntelenül énekelni kezdtem. Csak úgy magam elé. Észre se vettem, a templomi ének dallamfoszlányát, amelyiknek a szövegét sose értettem, *mint az égi harmat, hull a szent malaszt*, hamisan, csúszkálva, de észre se vettem, hogy énekelek. Akkor eszméltem, amikor hirtelen megjelent az ajtóban a nagyanyám, rögtön abba is hagytam, a kalimpálást is.

De én apámat vártam, és amint megjelent az ajtóban, rögtön megfeszült minden izomszálam, magam elé kaptam a kártyát, és lestem a szemét, hátha kiolvasok belőle valami biztatót, de apám reménykedő pillantásom láttán sem ingott meg, szárazon elhadarta egy szuszra, hogy szedjem össze a kártyát, tegyem a helyére, nagyanyám most bekísér az iskolába, ő meg visszamegy anyámmal a kórházba, iskola után átmehetek még játszani, utána a nagyanyámmal maradok. Még világosban érek haza, ennyi volt mindössze az intelem.

Nem tudom, végül hogyan tudtam meg, hogy tényleg meghalt a húgom, én már akkor, azon a szombat délelőttön túltettem magam rajta, tudomásul vettem, hogy nincs, mint ahogy később azt is, hogy én vagyok az oka, éniattam nem maradhattott életben.

Fokozatosan vállaltam magamra a felelősséget. Eleinte csak anyám meg a nagyanyám pillantásában, később pedig már apáméban is folyton éreztem a vádat, minden nyomatékosabb hangsúlyú mondatuk mélyén, ha egy kicsit is fölemelték a hangjukat, mikor elméláztam, és nem figyeltem rájuk.

A hallgatásba menekültem, legtöbbször az ikertestvéremre gondoltam közben. Furcsán éreztem magam, zsibbadásszerű, nem is fájdalommal, inkább kellemetlen bizsogással kezdődött. A térdemtől lefele indult, egész a talpamig, aztán mintha valami húzna lefelé, nem engedett mozdulni. Ha mozdultam volna, akkor is mintha csak abban a ragacsos, mézgás anyagban tudtam volna előre haladni, amelyben minden lépésért meg kell küzdenem. Aztán fokozatosan följebb kúszott, az ujjaim hegyétől egész a vállamig, hiába lendült volna a karom, lefogta az a láthatatlan erő.

Hallgattam, mikor vacsora előtt anyám rám szólt, hogy mit csináljak, vagy mit ne csináljak, erre gyorsan visszafeleltem, ő meg ahelyett, hogy még egyszer rám szólt volna, hogy ne feleseljek, elsírta magát, aztán csak nézett rám, és én olyankor a vád mellett még a húgom arcát is láttam a tekintetében, anyám sírása mögött a húgom sírását is hallottam, de olyan hangosan, hogy legszívesebben befogtam volna a fületem.

Észrevétlenül vontam magam köré a falat, oda menekültem. Elég volt behunynom a szememet, ahogy csukódott le a szemhéjam, azzal egyszerre léptem át, és mihelyt földet értem, rögtön megszűnt körülöttem minden hang, illat és zaj ideát, csak az odaát kellemesen zsongító, megfoghatatlan érzése létezett, mégsem merültem el benne teljesen, hanem fönnmaradtam a puha felszínén.

Alig három hét volt vissza a nyári szünetig, legtöbbet nagyanyámra bíztak, és valahányszor elment mellettem, miközben kint írtam a leckémet a verandán a júniusi napsütésben, a sopánkodásai mellett folyton azt hallgattam, hogy Te csak tanulj, magadnak tanulsz, nem másnak.

A délutános hetet szerettem, olyankor kevesebbet kellett hallgatnom, hogy ő a háború alatt mennyit szenvedett. Többnyire magamra hagyott, hogy csak tanuljak, ha most nem tanulom meg, az élet majd megtanít. Ebédnél kanalazta a levest, könny futotta el a szemét, folyton szipogott, a zsebkendője után nyúlka, kereste a köténye zsebében, és könnybe lábadt szemekkel, elfúló hangon mondogatta, Lányom, lányom!, aztán csak a tekintetével beszélt.

Lesütött szemmel kanalaztam a rántott levest, közben kalimpáltam a lábammal, tudtam, hogy megint vádol, azért mondja ezt. Lassan, megfontoltan ettem, közben ráncoltam a homlokomat, mint aki erősen töri a fejét, pedig csak szégyelltem magam mindenért, hogy utálok a rántott levest, a paradicsomlevest, a cukros kenyeret, az égvilágon mindent, és legfőképpen azt, hogy ennyire rossz vagyok.

Nagyanyám meg a maga baját mesélte, hogy mennyire hiányzott neki a férje, mindent egyedül kellett csinálnia, nem volt, aki segítsen, sokáig hír se jött róla, azt se tudta, él-e, hal-e, merre jár, közben szokásához híven időnként szeméhez kapkodta a zsebkendőjét, szipogott, hol a húgomat siratta, hol magát, mert neki fogal-

ma se volt róla, hogy a férje mit szenvedett, csak később hallotta egy katonatársától, akivel együtt vonult be, az nagy sokára hazajött, már jóval a háború után, mert életben maradt társaival együtt fogságba esett, ő mesélt arról az emberről is, aki innen a környékről származott, Kurszknál szállásolták be hozzá őket, még az első világháború után került Szibériába hadifogságba, onnan hatszor megszökött, de mindig elfogták, aztán végül föladta, ott rekedt. A katonatárs elmesélte a nagyapám halálát is, futóárkot akartak ásni a falu széléig, hogy élelmet tudjanak szerezni, ásás közben találták el, keresztülment rajta a golyó, Eltaláltak!, csak ennyit mondott, a hasára szorította a kezét, és dőlt belőle a vér, nem tudtak vele mit csinálni.

Azt már csak később mesélte el neki az életben maradt katonatárs, hogy ott a falu határában volt egy szép nagy kastély, körülötte hatalmas gyümölcsös, abban ötven nő lakott, teljes kényelemben, semmi más dolguk nem volt, mint hogy évente szüljenek, a gyerekeket aztán bölcsödébe vitték, Sztálin-janicsárnak, ők meg rövid pihenés után kezdhették újra a béranyaságot.

Mikor meguntam a nagyanyám sirárait, fölkerelkedtem, megkérdeztem, kimehetek-e, sose mondta, hogy nem, csak intett a szemével, talán nem is értette, mit kérdezek, én meg abban a pillanatban föl pattantam, és hiába gondolta volna meg magát, addigra én már túl voltam hét határon.

Akkortájt kezdtem sűrűbben átjárni Kismari barátnőmékhez, megint részt vettem a farakás mögötti játékokban, ahol a nagyobb fiúk csókolózni tanították a kisebb lányokat.

Ugyanabba a nyolcadikos fiúba voltam szerelmes, akibe Kismari, ő is ott lakott szemben a kibombázottak házában, tudtam, hogy Kismari már csókolózott is vele hátul a farakás mögött. A világért se árultam volna el neki, hogy titokban írtam Zolinak egy levelet, bevallottam neki, hogy szeretem, aláírásképpen pedig csak annyit, hogy egy lány az utcából, de vesztsemre Kismari találta meg, és persze rögtön megismerte az írásomat.

Valakit mondanom kellett, amikor Kismari szétnyitva meglobogtatta előttem, pedig én gondosan egész kicsire összehajtottam. Gúnyos mosollyal az arcán kérdezte, Ez meg micsoda?, én fülig elvörösödtem, eszembe se jutott letagadni, hogy én írtam, mindenesetre Kismari ott rögtön választás elé állított, vagy a Zoli, vagy ő, most döntsem el, és én zavaromban persze őt választottam, mintha nem tudnék kiszakadni a bűvköréből.

Még tizenkét évesek se voltunk, amikor Kismari menstruálni kezdett. Az édesanyja írt egy levelet a testnevelő tanárunknak, hogy mentse föl, az meg büszkén ránézett Kismarira, Szóval nagylány lettél!, jegyezte meg, és körbehordozta tekintetét rajtunk, többiekén, mintha várná a hatást. Nagyot nyeltem, fura érzés kapott el hirtelen, a lábam is beleremegett. Roggyant egyet a térdem, és mintha fellógattak volna egy madzagon, nem éreztem utána a súlyomat a lábamon, ugyanúgy, mint amikor Kismari meglobogtatta előttem azt a levelet, mert legtöbbször nemigen értettük az összefüggést. Pedig én láttam is azt a levelet, Kismari rögtön az első óra előtt meg-

mutatta, *legyenszives a lányomat torna alól fölmenteni*, sorakozó előtt olvastam el gyorsan, de becsöngettek, és már nem volt időm megkérdezni, mit jelent. Egész órán visszhangzott fejemben a kusza, felnőtt betűkkel, rossz helyesírással írt mondat, de nem mertem faggatózni senkinél, hogy ez mégis mit jelent.

A félbemaradt kártyaparti óta apámnál kerestem vigasztalást. Azzal áltattam magam, hogy jobban szeret, mint anyám. Anyám el volt foglalva a temetéssel, a gyásszal, nem ért rá velem törődni. Nekem éppen csak a legszükségesebbet mondta, többnyire a tekintetével jelezte, hogy menjek be vagy ki, hozzam ide ezt vagy azt. Megtanultam olvasni a jeleit, és nem is igényeltem a beszédet. Egész furcsa volt ott-hon, mikor hazajött apám, és hirtelen hangok töltötték be a házat, mert előtte szinte harapni lehetett a csöndet.

Apám nem volt nagyhangú férfi, arra a néhány órára, amíg távol volt, mégis úgy látszott, mintha rajta kívül nem is létezne ember ezen a földtekén. Anyám ült odabent, magába roskadva, ha átjött a nagyanyám, odaült mellé, és csak tördelte a kezét, ha éppen nem sopánkodott, anyám meg sóhajtozott, és pillantása állandóan ide-oda cikázott, nem tudott megállapodni, mintha folyton keresne valamit vagy valakit.

A temetés maga nem hagyott mély nyomot, egyetlen képfoszlányban olvadt össze bennem, fehérre festett koporsó, rajta feketével a húgom neve, alig tudom elolvasni, mert teljesen más formájú betűkkel írták rá, mint amelyeneket addig valaha is láttam. A kanonok úrra se tudtam figyelni, csak akkor rezzentem össze, amikor hirtelen megemelkedett a hangja, mint történelem órán a tanár úrnak, és lassan, tagoltan mondta, hogy *engedjétek hozzám a kisdedeket*.

Apám azokban az időkben mintha nem is közülünk való lett volna, a három hallgatag mellett az egyetlen beszédes. Hazajött, rám kacsintott, kezembe nyomott egy-egy szem tejkebabot vagy fruttit, és én örültem, mert végre életet hozott a házhoz. Az az állandó síri csönd rám is bénítón hatott, szinte mozdulni se volt kedvem. Nem álmosított, csak ültem magam elé meredve, üres fejjel, üres tekintettel, és vártam, hogy kattanjon a kilincs, és toppanjon be végre apám. Nélküle nem volt élet a házban.

Anyám csak akkor mozdult meg, ha nem volt más választása. Főzni se főzött, mindig a nagyanyámnál ettem ebédet, esetleg vacsorára süttöttojást, mikor apám hazajött. Még a tojásokat is olyan óvatosan ütötte fel egymás után, mintha attól félne, hogy fáj nekik. Időnként megrázta a fejét, zavaros tekintettel körbepillantott, merőn nézte apámat, mintha nem ismerné föl, vagy mintha tőle várna biztatást, hogy mi legyen a következő lépés, aztán folytatta a tojásfeltörést. Vigyázva nyomta egymásba a hat-nyolc tojás héját, nehogy összetörjenek. Fogta a villát, és elkezdte ütemesen felverni őket, de egész másképp, mint régen, amikor csikorgott a tányér alja, úgy karistolta a villa hegyével a felszínét, örökre ott maradt a fémes karcolás az öblös mélytányérban, még törölgetéskor is láttam a sok szürke rovátkát, a villa hegyének nyomait.

Régről ismert mozdulatait magától végezte a keze, és közben mégis óvatos volt, nem ütött zajt semmivel, mintha attól félne, hogy fölébreszti vele a húgomat örök álmából. Egészen váratlanul rám nézett, megszólalt, Alszik, alszik a hugicád!, én meg rezzenéstelen arccal rávágtam, hogy Meghalt, el is temették!, és utána kíméletlenül, őszinte, leplezetlen kíváncsisággal fürkésztem anyámat, lestem a hatást. Rettenetesen taszított ez az újfajta viselkedése, hogy minden hirtelen mozdulattól, hangtól összerezzen, ha váratlanul megjelenek a háta mögött és megszólalok, akkor ő rögtön megriad, fölsikolt, és a szívéhez kap.

Nem tudom, mit várt volna tőlem, talán hogy legyek társa a bánatában, de én nem nyújtottam elég vigaszt neki, amiért elvesztette a húgomat, a pusztá létező-
semmel sem, mert jószereivel még akkor sem voltam jelen, amikor mellette ültem. Apám vacsora után esténként csak hümmögött az asztalnál, aztán beült az újságjával a fotelba a szobában.

Ha otthon voltam, és nem a nagyanyámnál tanultam, anyám nem faggatott ki, hogy mit adtak föl másnapra az iskolában, kuksoltam a sarokban a füzeteim meg a könyveim fölött, úgy tettem, mint aki nagyon tanul, rágtam a ceruzám végét, nézgettem fogaim nyomát, körmőmmel kapirgáltam róla a mustársárga festéket, és föl-szisszentem fájdalmamban, mikor elvitettem a mozdulatot, és véletlenül a körmöm alá ment egy darabkája.

Nem mondta, hogy csak akkor mehetek át Kismariékhoz, ha már készen van a leckém, meg hogy sötétedés előtt itthon legyek. Látványosan összecsuksztam előtte a füzetemet, beletettem a táskámba, és mélyen a szemébe néztem, addig bámultam, ameddig meg nem mozdult, és lassan rángatózni nem kezdett a szemhéja, mert akkor észrevett, rám nézett, lassan visszahozta a tekintetét az ürességből, és alig láthatóan bólintott, én meg a következő pillanatban már a küszöböt is átléptem, onnan fordultam vissza.

Húzd le a bugyogódat!, ezt mondta az a fiú, aki helyett Kismarit választottam, én meg csak álltam előtte bénultan, mozdulni se mertem, legszívesebben ott helyben megsemmisültem volna. Mikor látta, hogy nekem sehogy sem akaródzik, odalépett hozzám, a szoknyám alá nyúlt, és lehúzta ő. Nem szóltam rá, hagytam, hadd csinálja, nekem akkor már nem számított semmi, mintha nem is én álltam volna ott a nyolcadikos fiú előtt, akiről úgy tudtam, hogy Kismari barátnőm már csókolózott is vele.

Vagy én, vagy a Zoli, villant át bennem hirtelen, aztán a következő pillanatban már csak azt láttam, hogy gombolja a nadrágját. Nem vártam meg, mi következik, villámgyorsan felhúztam a bugyimat, aztán futásnak eredtem, hátra se néztem, ki egyenest az utcára, meg se álltam a túloldali árokpartig.